

Negyven éves a Salamon Ernő Gimnázium legendás szakköre

Már történelem a gyermekek kutatása

FOTÓ: GERGELY IMRE

Negyven éve, 1978-ban alakult meg Garda Dezső vezetésével az az iskolai történelemkör, amelynek egykori tagjai pénteken gyűltek össze, hogy találkozzanak, felidézzék iskoláskoruk máig emlékezetes pillanatait. Önmagában ez lehetett volna egy egyszerű vendiák-találkozó is, de több volt annál. Sokan az akkori kör tagok közül most szembesültek azzal, hogy minek is voltak részesei. Gyergyó történetét, a székelység múltját kutatták, és tanulták, magyar öntudatot szívva magukba. Akkor, amikor ezt minden eszközzel akadályozta a hatalom, amikor a székelység múltját kutatók súlyos büntetést kockáztattak.

A Salamon Ernő Gimnáziumban találkoztak pénteken az iskola történelemkörének egykori tagjai. Több mint félszázán gyűltek össze, hogy kerek évforduló kapcsán elevenítsék fel azokat a tapasztalatokat, élményeket, azt a közös munkát, amely – mint a résztvevők hozzászólásából kiderült – egész életüket meghatározta. Garda Dezső történelemtanár irányítása mellett helytörténeti kutatómunkát végeztek 6. és 7. osztályos kisdíjakok, és a nagyobb középiskolások levéltárban olvastak, dolgoztak fel dokumentumokat, hogy tudományos dolgozatokat állítsanak össze. Ezeket hozzáértő közönség előtt, szakemberek elismerése mellett be is mutatták. 1978-tól 1989-ig működött a kör, a legsötétebb kommunista időkben, amikor minden bűn és tiltott volt, ami a magyarságtudatot erősíthette volna, ami a magyarság, székelység történelmének megismerését jelentette.

Kis történések, nagy témák

A találkozóra tizenkét évfolyamhoz tartozó diákok gyűltek össze. Tanárjuk, Garda Dezső korabeli újságkivágásokkal, fényképekkel illusztrált előadásban bizonyította, hogy igenis, komoly értékű helytörténeti kutatómunkát végeztek, amelyet az akkori szakemberek, az akkori erdélyi értelmiségi elit is elismert. Sokakban ez most tudatosodott. Ők akkor iskolai feladatként vállalták a kutatómunkában való részvételt, volt, akit nem is érdekelt a történelem, de jól jött a pluszmunkáért járó tízes.

Az akkori felnőttek azonban igenis tudták: Garda Dezső olyant tesz a diákjaival, amihez fogható kevesen vállaltak akkoriban: magyarságtudatot táplál szívükbe, és közben valódi tudományos kutatómunka folyik Gyergyószentmiklóson. A gyergyószentmiklósi diákok kolozsvári Korunk folyóirat szerkesztőségében megtartott

előadásainak egykori tanúi közül többen – Egyed Ákos, Vetési László, Egyed Emese, Cseke Péter – levélben küldték visszaemlékezésüket az évforduló ünneplőinek. A folyóirat egykori szerkesztője, Herédi Gusztáv övégeye pedig személyesen jött el Gyergyószentmiklósról, hogy köszöntse a történelemkörösöket.

Tiltások közt, virtusból, csak azért is

A 80-as évek tanulói közül pénteken többen elmondták, ők akkoriban nem is tudták, hogy veszélyt vállalnak. Ha tudták volna, és így is folytatják, az nem kis bátorságot jelentett volna. Akik azonban már nagyobbak voltak, igenis érezték, virtus az, amit bizonyítanak.

Garda Dezső így emlékszik erre: „A Salamon Ernő Gimnázium történelemköre a következő három esztendőben (1987–1989) igen mostoha körülmények között folytatta tevékenységét. Az iskola vezetősége szinte rendszerellenes közönségnek tekintette a kör tagjait, de engem is többször felkértek a történelem-

Az egykori iskolai szakkör tevékenységét most, utólag lehet igazán értékelni, állapították meg az emlékezők

kör munkájának a megszűntetésére. A politikai rendőrség korabeli besúgóinak jelentései hitetlenül mutatják be lelkiállapotomat, főleg pedig elkeseredésemet a reám nehezedő politikai nyomás miatt. (...) A történelemkör tevékenységét az utolsó két esztendőben az általános zaklatások tették lehetetlenné.

Egy cél maradt volna: beállni az aranykorszak nagy szavalókórusába.

A kolozsvári hármas számú matematika líceum történelem tanára – Palkó Attila – szintén elzárkózott a velünk való kapcsolattartástól, és jelezte, hogy az iskolában nemkívánatos személyek vagyunk. Sokkal kellemetlenebb helyzetbe kerültünk a nagyváradi előadássorozatainkkal. Itt az Alexandru Moghioros nevű középiskolában először nem

akarták lehetővé tenni előadásainkat, a dolgozatok bemutatása után pedig le akartak tartóztatni minket. Ezen megkorlátozások ellenére 1989 decemberéig folytatta munkáját a gyergyószentmiklósi Salamon Ernő Gimnázium történelemköre.”

Vetési László, az Erdélyi Református Egyházkerület tisztségviselője, az akkori évek Korunk délelőtti jeinek résztvevője így fogalmaz levelében:

„Az 1970-80-as évek fordulóján már farkasordító idők voltak. Nem sok tanár maradt tájainkon, akinek bátorsága lett, maradt volna tudományos diákkörök vezetéséhez, színjátszók, önképzések nagy formátumú megindításához, életben tartásához. Különösen nem olyan területen, ahol a diákfoglalkozás már-már mozgalom. És önállóvá nevel, tehát a rendre, rendszerre nevelő, de a fiatalok szocialista nevelésére nézve különösen veszélyes. A hatalom, igaz, nem merte kimondani, de az önálló alkotómunka, a fiatal kreativitás, önálló kutatás, a pártot dicsőítő himnikus zárt sorokból való kilépés, kitekintés is veszélyes volt. Minden kreativitás az volt. Egy cél maradt volna: beállni az aranykorszak nagy szavalókórusába.”

Az évfordulón Garda Dezső elmesélte: érezte a meghurcolást, tudta, hogy megfigyelik, hogy házában kutakodnak, hogy megpróbálják ellehetetleníteni tevékenységét. Azonban az számára is megdöbbentő volt, és csak 2006-ban, a Securitate levéltárából kikért, róla készült jelentéseket tartalmazó dossziéből szerzett róla tudomást: iskolás diákjait is hurcolta az akkori hatalom, kihallgatásokon kellett megjelenniük rendszeresen, csak azért, mert az ő történelmi körének tagjai voltak. Köszönetet is mondott ezért mindazoknak, akik a Ceausescu-rendszer magyarellenességi környezetében

vállalták a székely-magyar múlt hiteles eseményei melletti kiállást, és szembe mertek szállni a román titkosszolgálat tisztjeivel, altisztjeivel az 1978–1989 közötti időszakban.

A köszönet szavai

Az eseményen Lakatos Mihály, a Salamon Ernő Gimnázium igazgatója díszoklevelet adott át Garda Dezsőnek, munkájának elismeréseképpen. Jelen volt Csige Sándor, Magyarország Csíkszeredai Főkonzulátusának vezető konzulja és Tóth László főkonzul is. A főkonzul köszöntőbeszédében kihangsúlyozta: a magyarságot, a magyarságtudatot Trianon óta az tartotta meg Erdélyben, hogy a nemzetek mindig továbbadták az utódoknak ezt a tudatot, az ismereteket, ami a nemzethez kötötte őket. A történelemkör tagjai is ezt teszik. Nem történések, de a maguk részéről teljesítik azt a feladatot, hogy amit kaptak, azt továbbadják gyermekeiknek.

Hogy mennyi mindent kaptak a kör foglalkozásokon, azt nem lehet pontosan felmérni, de Garda Dezső maga mondta: ennyi köszönetet soha nem kapott pályafutása során, mint a találkozó néhány órája alatt.

Megszépiülő sötét idők

A tizenkét évet megért történelemkör munkájával és az azt követő évtizedekkel kapcsolatosan Vetési László szavait érdemes idézni: „Elfelejtettük azt a kort. És a szabadságunkkal olyan furcsa helyzetbe kerültünk, mert talán akkor dolgoztunk, küzdöttünk többet, amikor tiltották, és most nem használjuk ki a szabadság nyújtotta lehetőséget. A szabadság a diákmunkában is meghozta a maga lehetőségét: szabad nem dolgozni.”

GERGELY IMRE

A80-as évek: magyarságtörténettel foglalkoztak, amikor nem szabadott